

MIŁOSZ ZIELIŃSKI

dr inż. arch.
Cracow University of Technology
Faculty of Architecture
Instytut of Landscape Architecture
e-mail: mzielinski@pk.edu.pl

INWENTARYZACJA WIDOKÓW W IMPLEMENTACJI IDEI WIDOKU ZAPOŻYCZONEGO W PROJEKTOWANIU ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYM

VIEW SURVEYING IN THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF THE BORROWED VIEW IN ARCHITECTURAL AND LANDSCAPE DESIGN

STRESZCZENIE

Praca prezentuje metodę inwentaryzacji widokowej i jej wykorzystanie we współczesnym wcieleniu znanej od wieków w kulturze dalekiego wschodu, a chętnie stosowanej na przestrzeni lat i epok stylowych idei widoku zapożyczonego (zapożyczonej scenerii).

Słowa kluczowe: analiza widokowa, inwentaryzacja widokowa, projektowanie architektoniczno-krajobrazowe, widok zapożyczony

ABSTRACT

The work presents a method of visual surveying and its use in the contemporary iteration of the concept of the borrowed view that has been known for centuries in the culture of the Far East and has been often used over the years and stylistic periods.

Keywords: visual analysis, visual survey, architectural and landscape design, borrowed view

PROBLEMATYKA

Projektowanie architektoniczno-krajobrazowe jest tą ze sztuk, która pozwala na kreację w szerokiej skali często dając możliwość nie ograniczania się do pracy w granicach konkretnej działki.

Oryginalna idea widoku zapożyczonego lub inaczej zapożyczonej scenerii polega na zespoleniu kompozycji ogrodowej z elementami względem niej zewnętrznymi, często bardzo odległymi ale inkor-

porowanymi do kompozycji¹. Zabieg ten choć stosowany w sztuce ogrodowej i kompozycji krajobrazowej od wieków, w kulturze dalekiego wschodu², na terenie Europy w kolejnych epokach stylowych niezmiennie budzi zachwyt. Pozwała on bowiem na

¹ Böhm A., Zachariasz A., 1997, Architektura krajobrazu i sztuka ogrodowa, Ilustrowany słownik angielsko-polski, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa, s. 78.

² Siewniak M., Mitkowska A., 1998, Tezaurusz sztuki ogrodowej, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa, ss. 293, 294.

mentalne poszerzenie ograniczonej z natury rzeczy przestrzeni ogrodu (sama etymologia słowa „ogród” tłumaczy jego skończoność ogrodzeniem) tak by jego granice kompozycyjne rozciągnęły się poza krańce faktyczne. Oprócz *stricte* estetycznych walorów zabiegi te pełnią niebagatelną rolę także przy tworzeniu szczególnej tożsamości miejsc przez związanie ich z konkretną okolicą. Powyższe działania stosowane były w Europie w czasach antycznych, kiedy Grecy sytuując gimnazjony kierowali się pięknem okolicy³. Podobnie postępowali Rzymianie o czym wiemy m. in. dzięki przytoczonemu przez Marguerite Charageat cytatom z Seneki, z którego wynika ich zamiłowanie do korzystania z powiązań widokowych odległych elementów krajobrazu otaczającego: „Nie ma krainy, w której nie błyszczałyby wasze rezydencje, zbudowane na szczytach pagórków, skąd oko ogarnia szerokie przestrzenie ziemi i morza...”⁴. Szczególne miejsce w historii sztuki ogrodowej i szerzej, krajobrazowej zajmuje epoka odrodzenia, dla której symbolem ponownego zwrócenia zainteresowania estetycznego dalekim widokiem, lub jego eskalacji jest opis wejścia na prowansalską górę Mont Ventoux Francesco Petrarcki⁵.

Materialne dowody komponowania przestrzeni ogrodu wraz z elementami zewnętrznymi względem jego granic można znaleźć w większości renesansowych realizacji we Włoszech ale także w innych częściach Europy. Zapożyczanie widoków zagościło na dobre w kanonie kompozycji krajobrazowej i w kolejnych wiekach odnajdujemy znakomite przykłady zastosowania tej idei. Realizacją kontemplacji widoku dalekiego i rozległego z czasem zaczęły wspomagać specjalne urządzenia – obiekty architektury ogrodowej i parkowej w tym belwedery, tarasy, kopce⁶ itd.

Przewodnim zamiarem w znanych z historii sztuki ogrodowej zabiegach inkorporujących dalekie widoki do kompozycji obiektów ogrodowych było

uzyskanie konkretnego efektu estetycznego. W niniejszej pracy przedstawiono koncepcję, dla której osiągnięcie tego celu pełni rolę drugiego rzędu. Podstawowym celem jest przede wszystkim „poszerzenie” granic parku ale nie w wymiarze estetycznym lecz edukacyjnym a także fizycznym, poprzez odsłanianie użytkowników do miejsc widokowo powiązanych z parkiem.

Cel ten został określony przez zespół autorski⁷ opracowujący koncepcję parku na krakowskim Zakrzówku, na międzynarodowy konkurs architektoniczny. Powodem tak zarysowanego celu były m.in. wymogi postawione przez organizatora konkursu, by park poza tradycyjnymi funkcjami rekreacyjnymi pełnił również funkcje edukacyjne, szczególnie w dziedzinie ekologii.

Prace projektowe poprzedzono analizą widokową⁸, a właściwie inwentaryzacją widoków.

CELE

Celem niniejszej pracy jest prezentacja metody inwentaryzacji widoków oraz jej wyników, wykorzystanych w tworzeniu koncepcji publicznego parku o charakterze edukacyjnym.

Celem badania było rozpoznanie, zinwentaryzowanie oraz pokategoryzowanie typologiczne rzeczywistych oraz potencjalnych powiązań widokowych dostępnych z terenu opracowania i rozpoznanie możliwości ich wykorzystania z przyszłym funkcjonowaniu parku.

ZAKRES

Praca obejmuje swym zakresem teren byłego kamieniołomu na krakowskim Zakrzówku wraz z powiązaniem widokowymi w skalach: mikro (zakres granic parku), mezo (zakres powiązań z miastem Krakowem) oraz makro (zakres dalekich powiązań, do kilkudziesięciu kilometrów). Badanie przeprowadzono w kwietniu i czerwcu 2016 roku *in situ* oraz w zaciszu pracowni.

³ Por. Ujma-Wąsowicz K., 2012, Kształtowanie przestrzeni sportowo-rekreacyjnych w mieście, ewolucja problemy, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice, s. 25.

⁴ Seneka w: Charageat M., 1978, Sztuka ogrodów WAIiF, Warszawa, s. 32.

⁵ Palacz R., 2008, List Francisco Petrarcki O Zdobyciu szczytu Mont Ventoux w Prowansji, w: Krakowskie Studia Małopolskie nr 12/2018, ss. 33–55, także: Frydryczak B., 2013, Krajobraz. Od estetyki picturesque do doświadczenia topograficznego, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Nauk, Poznań, s. 25–30.

⁶ Z materiałów ikonograficznych wiemy, że w ogrodzie przy królewskiej letniej rezydencji w Łobzowie (ob. w granicach Krakowa) znajdował się kopiec widokowy dający powiązanie widokowe z zamkiem na Wawelu. Por. Böhm A., 1994, Architektura krajobrazu jej początki i rozwój, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, s. 21.

⁷ Dr inż. arch. Miłosz Zieliński, mgr inż. arch. kraj. Jan Kocieniewski, mgr. inż. arch. Wojciech Kawalec, mgr. inż. arch. kraj. Laura Klimczak, mgr. inż. arch. kraj. Sebastian Kochel. Pełną prezentację projektu można znaleźć po adresem: <https://www.behance.net/gallery/42514907/Zakrzowek-Park-in-Cracow-Competition-honorable-mention>, dostęp: wrzesień 2018.

⁸ Temat analiz widokowych w planowaniu i projektowaniu krajobrazu znakomicie przybliży Urszula Forczek-Brataniec w dziele: Forczek-Brataniec U., 2018, *Przestrzeń widziana. Analiza widokowa w planowaniu i projektowaniu krajobrazu*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, *Passim*.

Il. 1. Panorama zalewu w kierunku południowym. Przedpole widokowe jakim jest akwen pozwala na bardzo daleki wgląd (~100 km) zwieńczony tatrzańskimi graniami. Źródło: fot. Zieliński, kwiecień 2016

Ill.1 Panorama of the inundation viewed towards the south. The visual foreground that is the water body facilitates a very distant view (around 100 km), culminating in Tatra Mountain peaks. Source: phot. Zieliński, April 2016

Il. 2. Fragment panoramy w kierunku południowym. Dalekie powiązanie widokowe z interesującym układem planów. Plan 1. Zabudowa mieszkaniowa osiedla Ruczaj, za min akcent w postaci wieży modernistycznego kościoła na Górze Borkowskiej; Plan 2. Fragment Pogórza Wielickiego z kościołem w Świątyniach Górnych; Plan 3. Beskidy; Plan 4. Tatry. Źródło: fot. M. Zieliński, kwiecień 2016

Ill.2 Fragment of the south-facing panorama. Distant visual linkage with an interesting layout of planes. Plane 1: Residential buildings of the Ruczaj housing estate, with an accent in the form of the tower of a modernist church on Góra Borkowska; Plane 2. Fragment of the Wieliczka Foothills along with a church in Świątyni Górne; Plan 3. Beskidy Mountains. Plane 4. Tatra Mountains. Source: phot. by M. Zieliński, April 2016

PRZEDMIOT

Przedmiot opracowania stanowi obszar ok. 65 ha wokół dawnego kamieniołomu wapienia oraz dostępne z tego terenu powiązania widokowe. Zakrzówek jest miejscem szczególnym. Charakteryzuje się urokliwym krajobrazem, który jest wynikiem gospodarczej działalności człowieka oraz sukcesji naturalnej. Ten wyniesiony względem centrum miasta teren uformowany jest ze skał wapiennych, które wydobywano tutaj od 1906 do 1991 roku⁹. Teren posiada-

jąc naturalne podziemne połączenia z korytem Wisły wypełnił się wodą, która wraz z białą wapiennych skał wyrobiska nadaje malowniczości.

Obszar ten jest newralgiczny z uwagi na bardzo silny opór społeczny względem każdej, choćby potencjalnej możliwości jego zabudowy. Inny niż rekreacyjno-parkowy sposób zagospodarowania tego miejsca z punktu widzenia opinii społecznej, szczególnie mieszkańców okolicznych osiedli jest nieakceptowalny. Jest to całkowicie zrozumiałe jeśli rozpozna się walory miejsca, które predestynują je do wykorzystania w formie ogólnodostępnego parku o zasięgu metropolitalnym. Osobną sprawą pozostają liczne wartości przyrodnicze tego terenu włączając w nie występowanie cennych i rzadkich gatunków zarówno świata zwierzęcego jak i roślinnego.

⁹ Degórska B., Baścik M., (red), 2013, Środowisko przyrodnicze Krakowa. Zasoby – ochrona – kształtowanie, Wydawca Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej, Kraków, s.44,

Il. 3. Panorama w kierunku północno-wschodnim, zorientowany na charakterystyczną sylwetę Starego Miasta w Krakowie w raz ze Wzgórzem Wawelskim. Jest to jedno z najbardziej charakterystycznych miejsc widokowych współczesnego Krakowa¹⁰, Źródło: fot. Zieliński, kwiecień 2016

Ill. 3. Panorama viewed in the north-eastern direction, orientated towards the distinct skyline of the Old Town in Krakow along with Wawel Hill. It is one of the most distinct visual sites of contemporary Krakow, Source: phot. by M. Zieliński, April 2016

Il. 4. Fragment panoramy w kierunku północno-wschodnim, zorientowany na charakterystyczną sylwetę Starego Miasta w Krakowie z dominantą w postaci wież Bazyliki Mariackiej i subdominanty w postaci Wieży Ratuszowej. Źródło: fot. Zieliński, kwiecień 2016

Ill. 4. Fragment of the skyline viewed in the north-eastern direction, orientated towards the distinct skyline of the Old Town in Krakow, with a dominant in the form of the towers of St. Mary's Basilica and a subdominant in the form of the Town Hall Tower. Source: phot. by Zieliński, April 2016

METODA

Inwentaryzację przeprowadzono poprzez połączenie pracy *in situ* z pracą na ogólnodostępnych mapach (www.googlemap.pl). W terenie odbyto szereg spacerów wg. założonej marszruty, przy sprzyjających warunkach atmosferycznych. Ustalenie trasy marszu odzwierciedlało potencjalnie najlepsze miejsca widokowe oraz pokrywało jak największy zakres terenu. Podczas spacerów odnajdowano powiązania widokowe, oznaczano i opisywano je na

mapie oraz dokładnie dokumentowano przy pomocy aparatu fotograficznego. Następnie materiał ten trafiał do komputera, w którym precyzyjnie katalogowano powiązania widokowe. Towarzyszyło temu szczegółowe rozpoznanie charakterystycznych elementów widoków dalekich, uszeregowanie ich w odpowiednich kategoriach. Skutkiem tych działań uzyskano zestaw czterech kategorii punktów widokowych, rozumianych jako wyróżniające się miejsca z których rozpościera się widok. Wyróżniono punkty widokowe o zasięgu lokalnym oraz ponadlokalnym i w tych kategoriach zmieściły się także punkty widokowe o zakresie widoku do 120° oraz punkty oferujące zakres widoku powyżej tej wartości. Można zatem stwierdzić, że jest to waloryzacja punktów widoko-

¹⁰ Por. Dąbrowska-Budziło K., 1990, *Wśród panoram Krakowa. O przemianach widoków i tym, jak je ocalić*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, ss. 170, 218.

wych pod względem ich atrakcyjności (najatrakcyjniejsze są te oferujące najdalszy i najszerszy wgląd czyli ponadlokalne o zakresie widoku powyżej 120°). W ramach analizy zinwentaryzowano także wąskie otwarcia widokowe (znów z podziałem na zasięg lokalny i ponadlokalny) definiowane jako miejsca oferujące daleki wgląd w krajobraz ale kadrowane przez elementy terenowe (kulisy, bramy krajobrazowe) (il.5). Miejsca te w przyszłości mogą stać się atrakcyjnymi punktami w kompozycji parku. Dają duży potencjał do wykorzystania ich przy planowaniu i komponowaniu przebiegu ścieżek spacerowych oraz miejsc do odpoczynku.

Podczas analizy wyłoniono także ciągi widokowe, rozumiane jako linearne obiekty terenowe (przeważnie ścieżki) udostępniające dalekie widok w zakresach lokalnym i ponadlokalnym oraz ciągi potencjalne (oferujące daleki, atrakcyjny widok pod warunkiem cięć w drzewostanie lub korekty przebiegu).

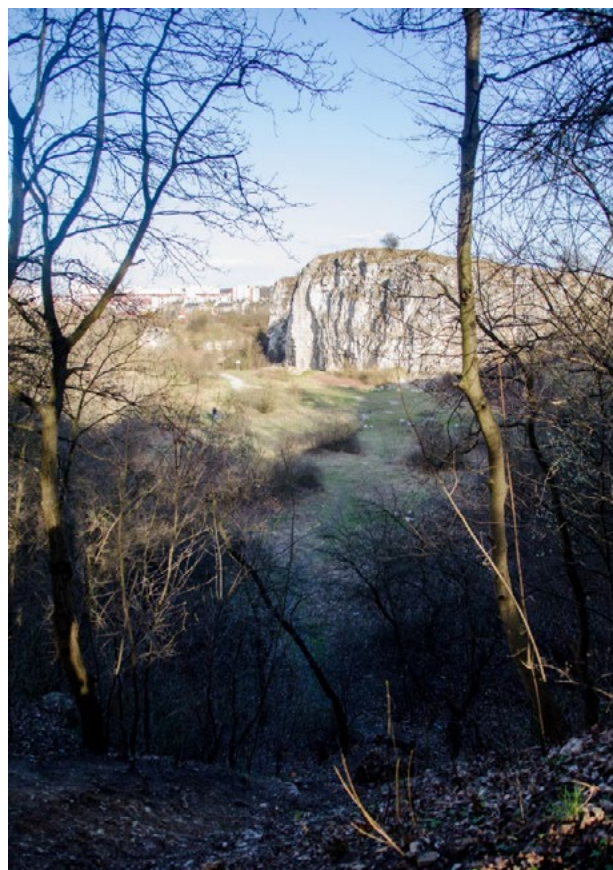
Najważniejszym elementem analizy było jednak zlokalizowanie powiązań widokowych rozumianych jako wyobrażeniowe linie łączące punkty obserwacji z wyróżniającymi się elementami przestrzennymi w widoku. (vide il. 2, 5) W następnym etapie rozpoznano z nazwy powyższe elementy (il. 7), co dało katalog miejsc i obiektów w sposób szczególnie dobry powiązanych widokowo z terenem opracowywania.

Katalog ten stanowi bazę danych wyjściowych do projektowania lub podejmowania innych decyzji planistycznych związanych z zagospodarowaniem przedmiotowego terenu.

WNIOSKI

Analiza w wymiarze ogólnym wykazała, że obszar Zakrzówka jest niezwykle atrakcyjny z uwagi na potencjał widokowy. Wbrew ustaleniom MPZP dla tego terenu, nie występuje tam jedynie kilka punktów widokowych, lecz miejsc takich jest zdecydowanie więcej, co czyni z Zakrzówka niezwykle cenne pod tym względem miejsce. W zasadzie można uznać, że przedmiotowy obszar jest w całości płaszczyzną widokową oferującą rozległe widoki i powiązania widokowe z odległymi elementami krajobrazu, a w dodatku w płaszczyźnie tej szczególnie wyróżnia się kilkanaście wybitnie atrakcyjnych punktów oraz kilka ciągów widokowych, których nie można pominąć planując zagospodarowanie tego terenu.

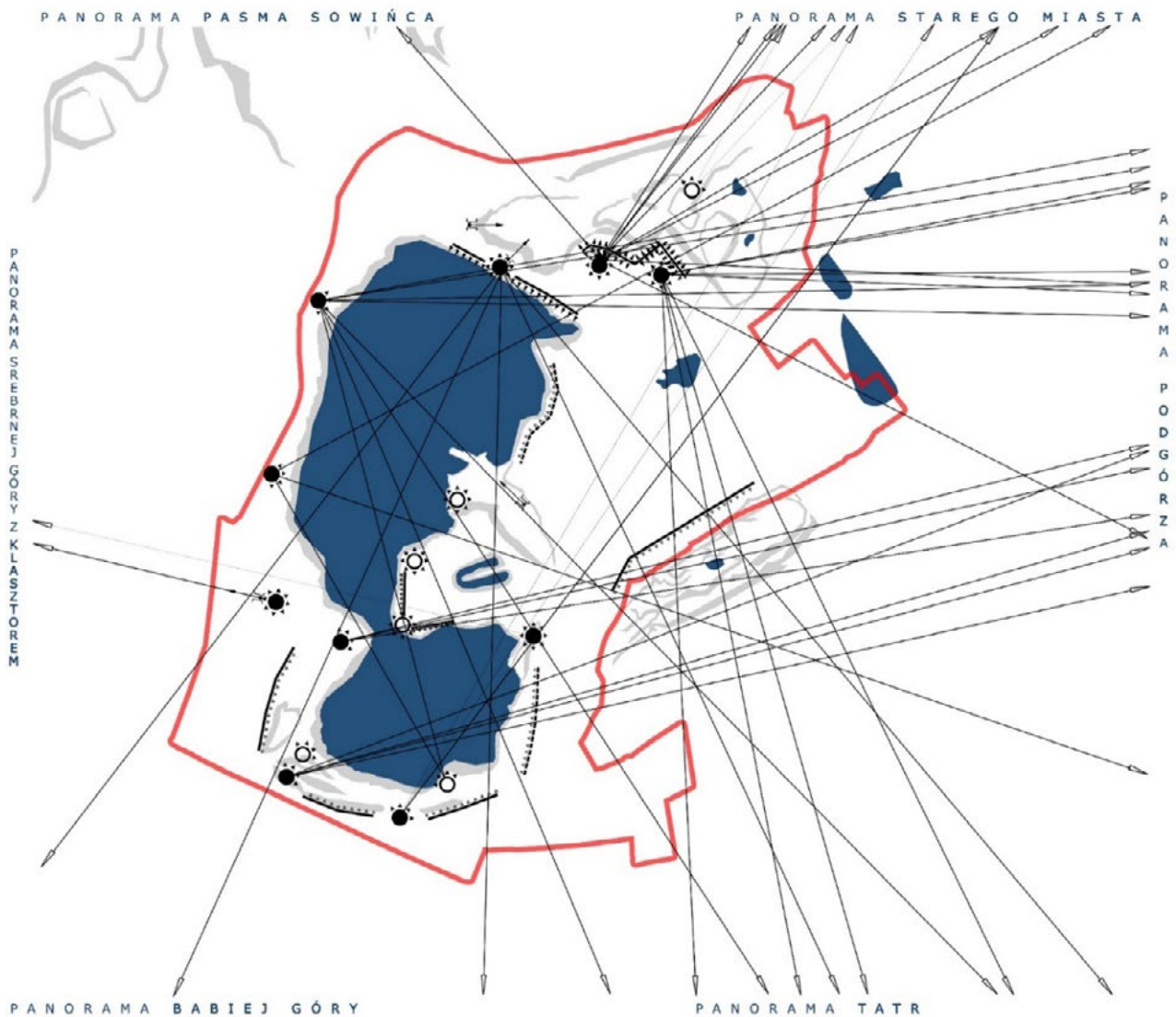
Rozszerzenie katalogu miejsc szczególnie atrakcyjnych widokowo, czyli zdefiniowanie lokalizacji punktów widokowych może stać się pomocne przy podejmowaniu decyzji planistycznych i projektowych.

Il. 5. Wąskie otwarcie widokowe o zasięgu ponadlokalnym. Daleki widok z wglądem w panoramę miasta w tle i głównym motywem w postaci ściany skalnej, ramowany zielenią wysoką. Tego typu widok ma znakomite predyspozycje do wykorzystania przy planowaniu przebiegu ścieżek dla uatrakcyjnienia ich biegu lub rozmieszczaniu miejsc odpoczynku. Zieliński, fot. M. Zieliński, kwiecień 2016

Ill. 5. Narrow visual opening with a supralocal range. Distant view into the panorama of the city in the background, with a primary motif in the form of a rock face, framed by tall greenery. This type of view is excellently predisposed for use in planning the course of paths in order to make it more attractive, or the planning of the distribution of places of rest. Zieliński, phot. by N. Zieliński, April 2016

Z kolei zinwentaryzowanie powiązań widokowych daje możliwość ich utylitarnego wykorzystania np. w edukacyjnej warstwie przyszłego parku. W opracowanej na potrzeby konkursu architektonicznej koncepcji parku przewidziano rozmieszczenie w wytypowanych punktach specjalnych urządzeń (małej architektury) z prostym „celownikiem optycznym”, i tabliczką opisującą widok oferowany przez celownik. To swoiste współczesne zapożyczenie widoku pełni rolę edukacji poprzez zabawę i doświadczenie. Obserwatorzy zostają bowiem zaproszeni do gry przestrzennej, w której odgadują jakie konotacje ma obserwowany obiekt z historią Zakrzówka, rolą ekologii i ochrony środowiska

- PUNKT WIDOKOWY O ZASIĘGU PONADLOKALNYM, ZAKRES WIDOKU POW. 120°**
OBSERVATION POINT W/ SUPRALOCAL RANGE, V. RANGE ABOVE 120°
- PUNKT WIDOKOWY O ZASIĘGU PONADLOKALNYM, ZAKRES WIDOKU PON. 120°**
OBSERVATION POINT W/ SUPRALOCAL RANGE, V. RANGE BELOW 120°
- PUNKT WIDOKOWY O ZASIĘGU LOKALNYM, ZAKRES WIDOKU POW. 120°**
OBSERVATION POINT W/ LOCAL RANGE, V. RANGE ABOVE 120°
- PUNKT WIDOKOWY O ZASIĘGU LOKALNYM, ZAKRES WIDOKU PON. 120°**
OBSERVATION POINT W/ LOCAL RANGE, V. RANGE BELOW 120°
- WĄSKIE OTWARCIE WIDOKOWE O ZASIĘGU PONADLOKALNYM**
NARROW VISUAL OPENING W/ SUPRALOCAL RANGE
- WĄSKIE OTWARCIE WIDOKOWE O ZASIĘGU LOKALNYM**
NARROW VISUAL OPENING W/ LOCAL RANGE
- CIĄG WIDOKOWY O ZASIĘGU PONADLOKALNYM**
VISUAL SEQUENCE W/ SUPRALOCAL RANGE
- CIĄG WIDOKOWY O ZASIĘGU LOKALNYM**
VISUAL SEQUENCE W/ LOCAL RANGE
- POTENCJALNY CIĄG WIDOKOWY O ZASIĘGU LOKALNYM**
POTENTIAL VISUAL SEQUENCE W/ LOCAL RANGE
- POWIĄZANIE WIDOKOWE ZWIĘCZONE ISTOTNYM ELEMENTEM KRAJOBRAZU**
VISUAL LINKAGE CULMINATING IN AN ESSENTIAL LANDSCAPE ELEMENT

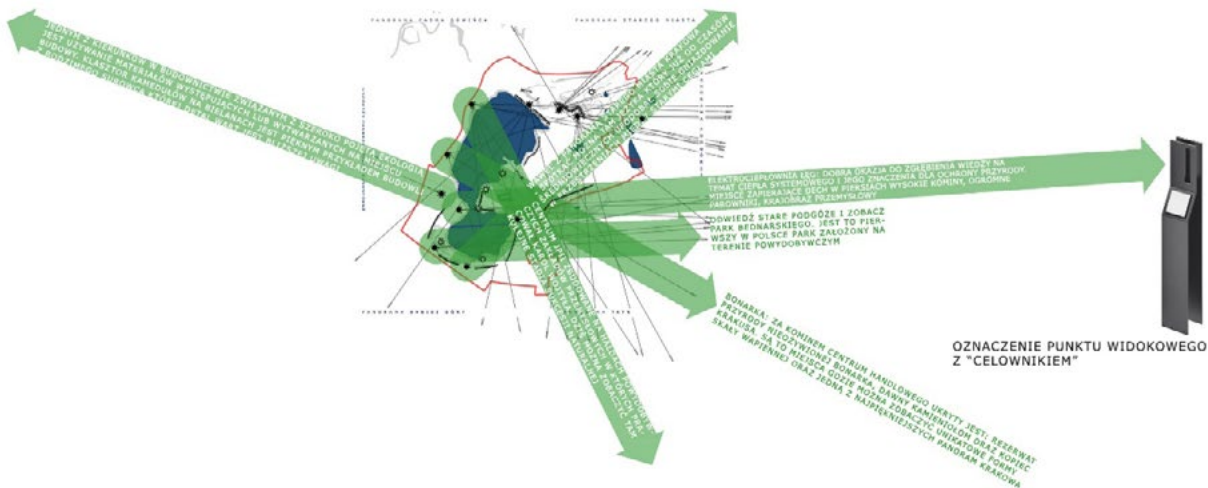
Il. 6. Syntetyczny rysunek ilustrujący analizę widokową z lokalizacją najważniejszych punktów, ciągów i powiązań widokowych.

Obok: legenda katalogu elementów inwentaryzacji widkowej Źródło: Opracowanie M. Zieliński, czerwiec 2016

Ill. 6. Synthetic drawing illustrating visual analysis with the location of the most important points, sequences and visual linkages. Side: legend of view survey catalogue elements. Source: developed by M. Zieliński, June 2016

przyrodniczego etc. Zasadę tę może zilustrować celowany kadr na komin będący pozostałością dawnych obiektów przemysłowych Bonarka, w których miejscu, współcześnie, utworzono centrum handlowe. Dziś nazwa ta kojarzy się głównie z komercyjną funkcją. Jednak za zabudowaniami ukryte są: rezerwat przyrody nieożywionej (o tej samej nazwie),

inny opuszczony kamieniołom oraz Kopiec Krakusa. Są to miejsca gdzie można zobaczyć unikatowe formy skały wapiennej, oraz inną ale równie piękną panoramę Krakowa. Do odwiedzenia tych miejsc i porównania ich z odwiedzanym aktualnie Zakrzówkiem zachęca inskrypcja na „urządzeniu celowniczym”.

Il. 8. Schemat ilustrujący wykorzystanie powiązań widokowych w edukacyjno-rekreacyjnej warstwie parku. Odległe elementy przestrzeni obserwowane z terenu parku stanowią pretekst do refleksji, wyzwanie do odpowiedzenia sobie na pytania, a także odsyłacz do kolejnych spacerów winne rejony miasta. Źródło: Opracowanie M. Zieliński, M. Zieliński, czerwiec 2016

Ill. 8. Scheme illustrating the use of visual linkages in the educational and recreational layer of the park. Distant elements of space are observed from the park and constitute a pretext for reflection, a challenge to answer questions and as a referencing mechanism to more walks in other areas of the city. Source: developed by M. Zieliński, M. Zieliński, June 201

VIEW SURVEYING IN THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF THE BORROWED VIEW IN ARCHITECTURAL AND LANDSCAPE DESIGN

PROBLEMATIC ASPECTS

Architectural and landscape design is one of those arts that make it possible to create works on a broad scale while simultaneously giving the option of not limiting oneself to working on a single lot.

The original concept of the borrowed view, otherwise known as borrowed scenery, is based on linking a garden composition with external, often highly distant elements that are incorporated into the composition¹. This measure, although in use in garden design and landscape composition in the culture of the Far East for centuries², has invariably caused much joy throughout the subsequent stylistic periods in Europe. It makes it possible to mentally expand the space of the garden which is limited by its very nature (the very etymology of the term “garden” explains it being constrained by a fence), so as its compositional borders could stretch beyond its actual ones. Apart from strictly aesthetic values, these

measures play a significant role in creating the peculiar identity of places by tying them with a specific area. The measures discussed above were used in Europe in ancient times, when Greeks would situate *gymnasiums* while taking into account the beauty of surroundings³. The Romans acted similarly, something that we know thanks to, among others, a quote from Seneca cited by Marguerite Charageat, from which we can learn of their love for visual linkages with faraway elements of the surrounding landscape: “There is no land in which your residences would not gleam, built on hilltops, from which the eye can see wide expanses of land and sea...”⁴. The period of the Renaissance occupies a special place in the history of garden and, more broadly, landscape design. In it, the symbol of yet another orientation of aesthetic interests towards the distant view or its escalation is the description of scaling Mont Ventoux in Provence by Francesco Petrarca⁵.

¹ Böhm A., Zachariasz A., 1997, Architektura krajobrazu i sztuka ogrodowa, Ilustrowany słownik angielsko-polski, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa, p. 78.

² Siewniak M., Mitkowska A., 1998, Tezaurusz sztuki ogrodowej, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa, p. 293, 294.

³ Por. Ujma-Wąsowicz K., 2012, Kształtowanie przestrzeni sportowo-rekreacyjnych w mieście, ewolucja problemu, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice, p. 25.

⁴ Seneca in: Charageat M., 1978, Sztuka ogrodów WAiF, Warszawa, p. 32.

⁵ Palacz R., 2008, List Francisco Petrarki O Zdobywaniu szczytu Mont Ventoux w Prowansji, in: Krakowskie Studia Ma-

Material proof of composing the space of a garden with elements outside of its borders can be found in most Renaissance period projects in Italy, but also in other areas of Europe. The borrowing of views has become a mainstay in the canon of landscape composition and we can find excellent examples of the implementation of this idea throughout the centuries that came afterwards. Contemplating distant and expansive views soon became aided in the form of special features—elements of garden and park architecture, including belvederes, terraces, mounds⁶, etc.

The primary intention behind measures that incorporated distant views into the composition of gardens that we know from the history of garden design was the obtaining of a specific aesthetic effect. In this work, the author presented a concept for which the achievement of this goal fulfils a secondary role. The primary goal is mainly the “expansion” of the borders of a park, not in an aesthetic dimension, but an educational and physical one, through referring users to locations that are visually linked with the park.

This goal was defined by the team of authors⁷ working on a conceptual proposal of the park at Zakrzówek in Krakow for an international architectural competition. The reasons for adopting this goal were, among other things, the requirements formulated by the organiser of the competition for the park design, so that it would, apart from traditional recreational functions, also fulfil educational ones, particularly in the field of ecology.

Work on the proposal had been preceded by a visual analysis⁸, or, to be more specific, a survey of views.

łopolskie iss. 12/2018, p.33–55, see also: Frydryczak B., 2013, *Krajobraz. Od estetyki picturesque do doświadczenia topograficznego*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Nauk, Poznań, p. 25–30.

⁶ Based on iconographic materials we know that an observation mound was located in the garden of the royal summer residence in Łobzów (presently a part of Krakow), which provided a visual linkage with Wawel Castle. Cf. Böhm A., 1994, *Architektura krajobrazu jej początki i rozwój*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, p. 21.

⁷ Dr inż. arch. Miłosz Zieliński, mgr inż. arch. kraj. Jan Kociniowski, mgr. inż. arch. Wojciech Kawalec, mgr. inż. arch. kraj. Laura Klimczak, mgr. inż. arch. kraj. Sebastian Kochel. The complete presentation can be found at the following website: <https://www.behance.net/gallery/42514907/Zakrzówek-Park-in-Cracow-Competition-honorable-mention>, retrieved in September 2018.

⁸ The subject of visual analyses in planning and landscape design was excellently presented by Urszula Forczek-Brataniec w dziele: Forczek-Brataniec U., 2018, *Przestrzeń widziana. Analiza widokowa w planowaniu i projektowaniu krajobrazu*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, *Passim*.

GOALS

The goal of this work is the presentation of a method of surveying views and its results, used in the formulation of a conceptual proposal of a public educational park.

The goal of the study was to identify, survey and typologically categorise actual and potential visual linkages accessible from the project site and identifying the possibilities of utilising them in the future functioning of the park.

SCOPE

The scope of the work covers the area of the former quarry at Zakrzówek in Krakow, along with visual linkages on the micro (internal area of the park), meso (the scale of linkages with the city of Krakow) and macro scale (scope of long-distance linkages, with objects up to several tens of kilometres away).

The study was performed in April and June 2016, both on-site and at a studio.

OBJECT

The object of the study was an area of around 65 ha around a former limestone quarry and the visual linkages accessible from the site. Zakrzówek is a special place. It is characterised by a charming landscape which is a result of human activity and natural succession. This area, elevated relative to the rest of the city, is formed out of limestone rocks which were quarried here between 1906 and 1991⁹. The site, having natural underground connections with the Vistula riverbed, became filled with water, which, along with the white colour of the rocks of the quarry, results in a picturesque effect.

The area is crucial due to strong public opposition against any potential form of its development. Any manner of development of this area that is different than recreational and entertainment-related development is unacceptable from the point of view of public opinion, particularly the residents of neighbouring housing estates. This is completely understandable when one identifies the value of this place, which predestines it for use as a generally accessible park of metropolitan significance. The numerous natural values of this area remain a separate issue, as

⁹ Degórska B., Baścik M., (ed), 2013, *Środowisko przyrodnicze Krakowa. Zasoby – ochrona – kształtowanie*, Wydawca Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej, Kraków, p. 44.

they include the presence of valuable and rare species of both flora and fauna.

METHOD

The survey was performed by a combination of on-site work with work on generally accessible maps (www.googlemap.pl). A series of walks were performed along a pre-specified route, in favourable atmospheric conditions. The marching routes reflected sites that potentially were the best observation points and that covered the largest possible scope of the terrain. During walks, visual linkages were identified, marked and annotated on a map and precisely documented using a photographic camera. Afterwards, the material was entered into a computer that was used to precisely catalogue visual linkages. This was accompanied by a detailed identification of distinct elements of faraway views, placing them into specific categories. The result of these measures was a set of four categories of observation points, understood as distinct points from which one can see a given view. The authors distinguished observation points with a local and supralocal visual range, with these categories also including observation points with views up to 120° and points that offered a visual range in excess of this value. We can thus state that it is a valorisation of observation points in terms of their attractiveness (the most attractive ones are those that offer the most distant and broadest view, namely, the supralocal ones with a visual range in excess of 120°).

Over the course of the analysis, narrow visual openings (again distinguishing local and supralocal range) were surveyed as well, defined as places that offer a distant view of the landscape but that are framed by terrain features (stages, landscape gates) (ill. 5). These places can become attractive points in the park's composition in the future. They have considerable potential for being used in the planning and composing of the layout of walking paths and places of rest.

Visual sequences were also identified during the analysis, understood as linear terrain features (primarily paths) that provide access to distant views in the local and supralocal range, as well as potential sequences (that offer distant, attractive views under the condition of cutting down parts of tree stands or making course corrections).

The most important element of the analysis, however, was determining visual linkages understood as imaginary lines that connect observation points with distinct spatial elements within a view (see ill. 2, 5). In the following stage, these elements

were identified by name (ill. 7), which resulted in a catalogue of sites and objects that are particularly well-linked with the site being investigated in visual terms.

The catalogue constitutes a base of input data for developing designs or making other planning decisions associated with developing the area in question.

CONCLUSIONS

The analysis showed that, in general, the area of Zakrzówek is extraordinarily attractive due to its visual potential. Contrary to provisions of the local spatial development plan for the area, it does not merely feature a few observation points, as the amount of such sites here is much higher, which causes Zakrzówek to be an extraordinarily valuable place when these elements are considered. In essence, we can acknowledge that the entirety of this area is a visual plane that offers expansive views and visual linkages with distant landscape elements, with said plane featuring around a dozen outstandingly attractive points and several sequences which cannot be ignored when planning the development of this area.

The expansion of the catalogue of sites that are particularly visually attractive, namely, the defining of locations of observation points, can be useful in making planning and design decisions.

The surveying of visual linkages, in turn, provides the ability to use them in a utilitarian fashion, for instance in the educational layer of the future park. In the conceptual proposal developed for the purposes of the previously mentioned architectural competition, the authors planned the placement of special elements (park furniture) with a simple "optical ironsight" along with a plaque describing the view of those sites offered by an ironsight. This somewhat contemporary borrowing of a view fulfils an educational role through play and experience, as observers are invited into a spatial game in which they guess which connotation the observed object may have with Zakrzówek's history, the role of ecology, environmental protection, etc. This principle can be illustrated by a frame aimed at a smokestack which is a surviving element of the former Bonarka industrial complex, the site of which currently features a shopping mall. Today this name is primarily associated with a commercial function. However, behind these buildings there are: an inanimate nature preserve (which shares the same name), another abandoned quarry and the Mound of Krakus. These are places where we can see unique forms of

limestone rock, as well as a different, but equally as beautiful panorama of Krakow. The inscription on the “aiming apparatus” encourages one to visit these places and compare them with Zakrzówek.

The borrowed view is the main educational motif in the conceptual proposal being discussed, its aesthetic functions, which in the case of Zakrzówek are undeniable, being secondary.

The results of the view survey can also be utilised towards the same goal, but in a modern form, with the use of contemporary technologies, such as Augmented Reality, for instance through organising a walk around Zakrzówek and providing access to additional information, riddles and interesting facts through a dedicated application while interacting with a user’s perception of space.

SUMMARY

The article presents an uncomplicated method of landscape analysis through a view survey. The result of the study has considerable potential for use during the planning and design stage.

It also constitutes useful material in terms of didactics. It legibly illustrates the justification and need for performing pre-design studies in order to prepare optimal conceptual proposals for a given site and its proper functioning in the future.

LITERATURA

1. Böhm A., 1994, *Architektura krajobrazu jej początki i rozwój*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss. 160.
2. Böhm A., Zachariasz A., 1997, *Architektura krajobrazu i sztuka ogrodowa*, Ilustrowany słownik angielsko-polski, a-d, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa, ss. 179, ISBN 83-85548-56-4.
3. Degórska B., Baścik M., (red), 2013, *Środowisko przyrodnicze Krakowa. Zasoby – ochrona – kształtowanie*, Wydawca Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej, Kraków, s. 290, ISBN 978-83-88424-89-2.
4. Charageat M., 1978, *Sztuka ogrodów*, WAI, Warszawa, s. 233.
5. Dąbrowska-Budziło K., 1990, *Wśród panoram Krakowa. O przemianach widoków i tym, jak je ocalić*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, ss:333, ISBN 83-08-01546-8.
6. Forczek-Brataniec U., 2018, *Przestrzeń widziana. Analiza widokowa w planowaniu i projektowaniu krajobrazu*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss. 191, ISBN 978-83-7242-997-1.
7. Frydryczak B., 2013, *Krajobraz. Od estetyki picturesque do doświadczenia topograficznego*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Nauk, Poznań, s. 26, ISBN 978-83-7654-277-5.
8. Palacz R., 2008, List Francisco Petrarki O Zdobyciu szczytu Mont Ventoux w Prowansji, w: *Krakowskie Studia Małopolskie* nr 12/2018, ss. 33–55.
9. Siewniak M., Mitkowska A., 1998, *Tezaurus sztuki ogrodowej*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa, ss. 351.
10. Ujma-Wąsowicz K., 2012, *Kształtowanie przestrzeni sportowo-rekreacyjnych w mieście, Ewolucja problemu*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice, ss. 281, ISBN 978-83-7880-056-9.